

**Wniosek końcowy w sprawie nadania tytułu *doktora honoris causa*
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Erwinowi KRUKOWI**

Erwin Kruk na Mazurach był od zawsze i jakakolwiek presja wywierana na niego nie spowodowała, aby porzucił swoje rodzinne strony i zaprzestał aktywności twórczej. Rządził i rządzi nią ten sam obowiązujący w świecie nauki i literatury imperatyw – imperatyw bezinteresownego poszukiwania prawdy o człowieku i jego otoczeniu.

Dorobek Erwina Kruka jako nieprzeciętnie utalentowanego poety, pisarza, eseisty, a jednocześnie wybitnego społecznika, jest wyjątkowo ważny w kontekście powojennej historii Warmii i Mazur oraz przemian Polski, które nastąpiły począwszy od 1980 roku. Mimo że działalność naukowa i edytorska stanowi jedynie pewną sferę dokonań Erwina Kruka, to jego twórczość, jak również bezpośrednie oddziaływanie miały i mają ogromną siłę inspirującą badania regionalistyczne w zakresie nauk humanistycznych i społecznych.

Recenzenci zgodnie i w pełni potwierdzają zasadność decyzji Senatu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, aby nadać znamienitemu Poecie i Pisarzowi godność ***doktora honoris causa***. Prof. dr hab. i doktor honoris causa UWM Janusz Małek (Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,), prof. dr hab. Andrzej Sakson (Instytut Socjologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. dr hab. Jarosław Ławski (Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku) w swoich opiniach niezależnie od siebie szczególnie wyeksponowali:

- trwały wkład Kruka do skarbca literatury polskiej,
- tworzenie prawdziwego, sumiennego i wielowymiarowego obrazu ziemi warmińsko-mazurskiej oraz upowszechnianie go na forum ogólnopolskim,
- budowanie tożsamości i rozwój dziedzictwa kulturowego regionu w wymiarze uniwersalnym,
- trwające pół wieku skuteczne inspirowanie badań regionalistycznych w zakresie nauk humanistycznych i społecznych.
- piękne owoce działań podjętych z myślą o dobru wspólnym społeczeństwa Warmii i Mazur, Polski i Europy.

Prof. Janusz Małek, nakreśliwszy szczegółowo obfitą w fakty i dramatyczną biografię Kruka, który urodził się 4 maja 1941 r. w Dobrzyniu k. Nidzicy, zwrócił uwagę na jego umiłowanie książek, rozbudzoną wcześniej i uparcie praktykowaną pasję poznawczą. Po zdobyciu magisterium na podstawie pracy wykonanej na seminarium wybitnego historyka literatury prof. Artura

Hutnikiewicza Pisarz w czerwcu 1966 r. osiedlił się w Olsztynie, gdzie do 1980 r. był redaktorem „Głosu Olsztyńskiego” (od 1970 „Gazety Olsztyńskiej”). Półwieczny okres olsztyński skomentował trafnie Prof. Jarosław Ławski: „Od tegoż 1966 roku wiąże się z Olsztynem i jego środowiskiem intelektualistów, dla których Warmia i Mazury, warmińskość i mazurskość pozostają ważnym, przecież jednak różnie rozumianym dziedzictwem, co przez następne dziesięciolecia wyznaczać będzie los Erwina Kruka jako współobywatela olsztyńskiej republiki pisarzy, jej polemistę, znak rozpoznawczy, a czasem też postać skrytą za marginesem środowiskowej samotności”.

W 1980 r. „nie godząc się na kreowany przez ówczesną prasę obraz rzeczywistości”, włączył się w tworzenie struktur „Solidarności” i działał w nich. Kruk jako jedyny twórca z Warmii i Mazur uczestniczył w bardzo istotnym dla życia umysłowego społeczeństwa Kongresie Kultury Polskiej w Warszawie, i był jednym z dwustu pięćdziesięciu sygnatariuszy memoriału sprzeciwiającego się wprowadzeniu stanu wojennego. W latach osiemdziesiątych Kruka inwigilowała Służba Bezpieczeństwa. Wiosną 1989 r. Komitet Obywatelski „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego wysunął kandydaturę Erwina Kruka na Senatora RP (w wyborach otrzymał 142315 głosów, czyli 58,2% poparcia). Pisarz uznał kandydowanie za obowiązek obywatelski. Po zakończeniu kadencji 25 listopada 1991 r. powrócił do pracy twórczej i społecznikowskiej w Olsztynie.

Spśród licznych zasług organizacyjnych i funkcji Kruka przypomnieć trzeba poniżej wymienione:

- członek Związku Literatów Polskich (w latach 1969-1983),
- członek Zarządu Regionu Warmińsko-Mazurskiego „Solidarności” (od sierpnia 1980 r.)
- redaktor naczelny Miesięcznika Krytycznego „Meritum” (1981-1982),
- współinicjator zawiązania Mazurskiego Zrzeszenia Kulturalnego i autor *Deklaracji ideowej* tego stowarzyszenia (1981 r.),
- członek-współzałożyciel Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich i Stowarzyszenia Pisarzy Polskich (w latach 1993-1996 pełnił funkcje wiceprezesa Zarządu Głównego),
- członek światowej organizacji poetów, eselistów i pisarzy PEN Club,
- świecki członek – najwyższego organu władzy polskich luteran – Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego (od 1997-2007),
- współzałożyciel i wieloletni prezes Mazurskiego Towarzystwa Ewangelickiego w Olsztynie (od 1999 r.),

Wymienione i niewymienione formy aktywności bezsprzecznie potwierdzają opinię prof. Andrzeja Saksona, że „Erwin Kruk jest indywidualnością o wyjątkowej osobowości i wielkim zaangażowaniu w sprawy publiczne. To także wielki chrześcijanin o wszechstronnych

zainteresowaniach [...]. Niezlomna postawa oraz niekwestionowany talent sprawiają, iż uznawany jest on za «mazurskie sumienie», za osobę, której głos zawsze brany był pod uwagę, za autorytet moralny. Jako twórca i obywatel aktywnie działa na rzecz kultury mazurskiej i poszanowania praw mniejszości, w tym szczególnie mniejszości narodowych i etnicznych”. Prof. Ławski dopełnia tę opinię stwierdzeniem: „Pisarz i społecznik ma przełomie XX i XXI wieku staje się niekwestionowanym autorytetem (co nie znaczy, że zawsze jest słuchany, lecz «nikt nie jest prorokiem między swymi»...).

Naszkicowany tu ogólnie dorobek organizatorsko-społeczny Erwina Kruka jest nie do przecenienia, ale przecież to Jego dzieła poetyckie i pisarskie są uznawane za największą wartość wytworzoną przez Znakomitego Autora. Prof. Małłek z przekonaniem stawia Go „w szeregu pisarzy, dla których Mazury były kolebką – jak Ernst Wiechert, Siegfried Lenz czy Robert Budzyński, ale także wśród tych, na których Mazury wycisnęły wyraźny ślad, jak Konstanty I. Gałczyński, Eugeniusz Paukszta, Igor Newerly czy Agnieszka Osiecka”. Jeszcze dobitniej i wysoko ocenia rangę twórczości Kruka Prof. Sakson: „najwybitniejszy pisarz mazurski”, „strażnik mazurskiego dziedzictwa kulturowego”. Recenzent wskazuje na intelektualną otwartość Pisarza, który dramat dezintegracji i rozpadu społeczności autochtonicznej ukazuje „w kontekście uniwersalistycznych prawidłowości dziejowych”. Prof. Ławski z sobie właściwym rozmachem akcentuje różnorodność Dzieła przy jednoczesnej „wyjątkowej jednorodności, jednolitości idei, estetyki i aksjologii. Zarazem jest to – stwierdza Recenzent – dokonanie wielostronnie otwarte”.

Według Prof. Ławskiego „[Kruk] Temat mazurski zamienił w temat ogólnoludzki, wyraz rozpaczy, wynikającej z wykorzenienia, bezdusznej presji historii i geopolityki, które nie szanują i jednostkowego istnienia, i dziejów wspólnot takich jak Mazurzy, Warmiacy”. Białostocki Prof. charakteryzuje Erwina Kruka z niezwykłą estymą i uznaniem, pisząc, że „należy [On] do tych tytanicznych osobowości twórczych, które w kulturze polskiej utrwaliły głos Warmii i Mazur, regionu więc, w którym po drugiej wojnie światowej dokonała się niespektakularna, cicha tragedia wyniszczenia ostatnich autochtonicznych mieszkańców tych ziem. Jako pisarz, społecznik, osobistość życia publicznego Erwin Kruk wielokrotnie dawał wyraz stanowisku ostatnich Mazurów i Warmiaków, których procesy historyczne, geopolityczne zmiany i przekształcenia społeczne zachodzące na tych ziemiach po 1945 roku zmiotły z areny kultury i dziejów prawie całkowicie”. Ten sam Recenzent (literaturoznawca), podnosząc kwestię „językowego mistrzostwa” Poety i Pisarza, zauważa, że Jego „dorobek literacki i publicystyczny w sposób istotny wzbogacił dorobek kultury polskiej. Dał mu tę jedną jedyną, autentyczną, swoistą i regionalną nutę mazurską, bez której byłby uboższy”. A także: „Jak pokolenia Mazurów przed nim, Kruk przemówił polszczyzną zakorzenioną w XVI-wiecznej tradycji pierwszych tłumaczeń Biblii rodem z Rzeczypospolitej Obojga Narodów, kraju, który swych najzdolniejszych pisarzy i twórców posyłał po nauki także do

Królewca i jego uniwersytetu . Polszczyzna Kruka – nieprzypadkowo tu o niej piszę – wydobyła się jednak z tego, mówiąc po Mickiewiczowsku, «kątką» lokalności”.

Trzej Recenzenci z dawien dawna, aczkolwiek z pewnej oddali, śledzą życie umysłowo-społeczne Warmii i Mazur, toteż dość obiektywnie widzą jego temperaturę i kierunki rozwoju. W ich opinii znaczenie Kruka dla kultury intelektualnej i duchowej regionu, a przede wszystkim Olsztyna jest inspiratorskie i kluczowe, także w badaniach w zakresie nauk humanistycznych i społecznych. Prof. Ławski zauważa: „jest więc wszystkim znany Kruk-Mazur, którego czytają ludzie z Olsztyna, Warmii i Mazur, budzący zainteresowanie w Niemczech, żywo i polemicznie odnoszący się do Wspólnoty Kulturowej «Borussia», aczkolwiek stanowiący dla członków owej Wspólnoty jeden z fundamentalnych punktów odniesienia. To Kruk-regionalista, któremu wróżyć można długą i świetną karierę w badaniach literacko-kulturowych zorientowanych na regionalizm, nowy regionalizm, geopolitykę, teorie pogranicza, wielokulturowość i nawet jakiś przyszły neoregionalizm”.

Trzech profesorów dostrzega, że Erwin Kruk był nagradzany za twórczość i działalność w regionie i kraju. Wymieńmy niektóre wyrazy uznania dla Pisarza i Społecznika:

- Nagroda Pióra za debiutancki zbiór poezji *Rysowane z pamięci* (1964),
- I nagroda i Medal „Nike Warszawska” za poemat *Znowu obecna* (1965),
- Odznaka Zasłużony Działacz Kultury (1976),
- Nagroda im. Stanisława Piętaka za powieść *Pusta noc* (1977),
- Nagroda Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie za upowszechnianie kultury (1977),
- Nagroda artystyczna miesięcznika „Warmia i Mazury” za twórczość związaną z regionem (1977),
- Złoty Krzyż Zasługi oraz Odznaka „Zasłużonym dla Warmii i Mazur” (1979),
- Nagroda Niezależnej Fundacji Popierania Kultury Polskiej z Australii „Polcul Foundation” (1988),
- Tytuł Książka Roku 1988 w dziedzinie poezji (wg miesięcznika „Literatura”) - *Z krainy Nod* (1988),
- Nagroda Funduszu Literatury za tom poezji *W cieniu* (1989),
- Nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia w dziedzinie literatury (1989),
- Tytuł Książka Roku 1989 w dziedzinie prozy (wg miesięcznika „Literatura”) - *Kronika z Mazur* (1990),
- Medal Marcina Lutra (1991),
- Nagroda Czesława Seyferta przyznana przez Polski PEN-Club (1993),
- Regionalna Nagroda im. Michała Lengowskiego za całokształt twórczości literackiej (1998),

- 7 miejsce w rankingu najwybitniejszych postaci szczególnie zasłużonych dla Olsztyna w minionym stuleciu (2000),
- Tytuł Honorowego Obywatela Miasta Olsztyna (2001),
- Nagroda Ministra Kultury w dziedzinie upowszechniania kultury (2003),
- Nagroda im. ks. Leopolda Otto (2004),
- Statuetka św. Jakuba, dla wybitnej osobowości pracującej na rzecz miasta Olsztyna (2004)
- Tytuł „Najlepszy z Najlepszych” za zasługi w promowaniu Warmii i Mazur (2004),
- Nagroda im. Profesora Hugona Steinhausa za najlepszą polską książkę popularnonaukową wydaną w latach 2001-2003 - *Warmia i Mazury* (2004),
- Tytuł „Osobowość Roku Warmii i Mazur” (2005),
- „Wawrzyn” - Literacka Nagroda Warmii i Mazur (nagroda główna) - *Znikanie* (2006),
- Nagroda Literacka im. Władysława Reymonta w kategorii książka roku za *Spadek: zapiski mazurskie 2007-2008* (2011),
- Medal im. ks. Twardowskiego za całokształt twórczości (2015).

W podsumowaniu cytuję konkluzje Recenzentów, którzy wniosek o nadanie tytułu *doktora honoris causa* Erwinowi Krukowi aprobuja bez zastrzeżeń.

Prof. Małek: „W świetle przedstawionej opinii zarówno biografia Erwina Kruka jak i Jego twórczość predestynują Go do nadania Mu najwyższej godności, jaką może nadać Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, czyli tytuł *doktora honoris causa*”.

Prof. Sakson: „dokonania Erwina Kruka w dziedzinie literatury pięknej oraz działalności społecznej w pełni zasługują na przyznanie Mu szacownego tytułu *doktora honoris causa* Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Z takim wnioskiem z całym przekonaniem występuję do Wysokiego Senatu”.

Prof. Ławski: „Dorobek literacki, działalność społeczna, rola autorytetu i reprezentanta Nieobecnych – wszystko to określa doniosłe miejsce Erwina Kruka nie tylko w kulturze Warmii i Mazur, lecz także w kulturze polskiej i europejskiej [...]. [...] wniosek Senatu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie o nadanie panu Erwinowi Krukowi tytułu *doktora honoris causa* tejże uczelni wspieram jednoznacznie”.

Uwzględniając opinie Recenzentów, potwierdzające zasadność wniosku o nadanie tytułu *doktora honoris causa* Erwinowi Krukowi, wnoszę o podjęcie przez Senat Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie stosownej uchwały.